

(npr. na str. 10, 14) oz. poved-izrek (npr. na str. 18, 61). Tudi definicija *izreka* (»je besedilo, ki ga izrečemo med dejanjem izrekanja z namero opraviti govorno dejanje«; 55) zamegljuje pojme, saj se izraz *besedilo* tako pojavlja kar v treh pojmovanjih: več povedi tvori besedilo, besedilo je sestavljeno iz izrekov (prim. definicijo besedila v slovarčku; 52) in izrek je besedilo. — Pri jezikovni zmožnosti, ki predstavlja del sporazumevalne zmožnosti, bi pri slovnici po vrsti kazalo dodati še besedilotvorno zmožnost.

Poskus »predrznosti«, kakor Renata Zadavec-Pešec sama imenuje svoje delo *Pragmatično jezikoslovje (temeljni pojmi)*, je dobrodošla »abeceda črk, ki jih je treba poznati, če hoče/š/brati /strokovno literaturo s tega področja/ s svojimi poudarki in interpretacijami« (6). Je primerno čtivo ne le za študente jezikoslovja in vse, ki jih ta smer zanima, ampak tudi za vse učitelje slovenskega jezika, saj bo pri prenovi pouka materinščine potrebno čim prej na prvo mesto postaviti prav rabo jezika.

Marja Bešter

Filozofska fakulteta v Ljubljani

Jelka Morato-Vatovec: Veselo v slovenščino

Didaktični komplet za pouk slovenskega jezika v 2. razredu osnovnih šol z italijanskim učnim jezikom.

Učbenik Jelke Morato-Vatovec *Veselo v slovenščino* je sodoben učbenik, namenjen učencem drugega razreda osnovnih šol z italijanskim učnim jezikom. V teh šolah ima slovenščina vlogo L2, torej jezika okolja. Pouk poteka v italijanskem jeziku, ki je hkrati večinoma tudi materni jezik teh otrok.

Posebnost poučevanja slovenskega jezika na šolah z italijanskim učnim jezikom je predvsem v manjšem obsegu ur tega jezika v primerjavi s poukom v šolah s slovenskim učnim jezikom (1. razred: šole z italijanskim učnim jezikom 70 ur, šole s slovenskim učnim jezikom 175 ur, 2. razred: šole z italijanskim učnim jezikom 105 ur, šole s slovenskim učnim jezikom 175 ur) in v dejstvu, da sta tako učitelj kakor tudi učenec nenehno izpostavljena stiku dveh jezikov, torej je interferenca, ali medsebojni vpliv jezikov neizogibna.

Pouk v tovrstnih šolah temelji predvsem na kontrastivni razčlembi jezikov in pri tem je učbenik *Veselo v slovenščino* učitelju in učencu prav gotovo v veliko pomoč.

Posebno pozornost je treba posvetiti pouku jezika, ta je zlasti pomemben prav na začetku šolanja, v prvem in drugem razredu osnovne šole. Učni načrt v šolah z italijanskim učnim jezikom narekuje približno tako razdelitev obravnavanja učne snovi: 70 % ur slovnice in sporočanja in 30 % ur književnosti, slednje so v prvem in drugem razredu osnovne šole omejene predvsem na delo z besedili. Zaradi nenehne interference iz maternega jezika v jezik okolja je treba poudariti pomen sporočanja.

Iz raziskav o položaju slovenščine pri italijanski narodnosti skupnosti je razvidno, da se veliko pripadnikov italijanske narodnostne skupnosti (32 %) nauči slovenskega jezika šele tedaj, ko

že dobro obvlada italijanščino. Pri učenju je zelo pomemben dejavnik šola, saj se ti slovenščine naučijo v vrtcu ali šoli.

Zanimiva je tudi ugotovitev, da se pripadniki italijanske narodnostne skupnosti v javnosti veliko sporazumevajo v slovenskem jeziku, italijanščina je omejena predvsem na zasebno sfero (družina, prijatelji) in na strogo formalne položaje (Skupnost Italijanov, nastopi pred javnostjo, delovno mesto, če je zaposlen v italijanski ustanovi...)¹

Usposabljanje otroka za vsakdanje sporazumevanje v slovenskem jeziku je torej prav gotovo eden najpomembnejših ciljev pouka slovenskega jezika v šolah z italijanskim učnim jezikom; to učbenik Veselo v slovenščino tudi skuša doseči v obliki prijetnih didaktičnih iger, ki jih najdemo tako v učbeniku kakor tudi v delovnih listih za nadaljevalno razvijanje sporazumevalne zmožnosti v jeziku okolja, torej v drugem delu didaktičnega kompleta.

Učbenik od otroka pričakuje vsaj minimalno predznanje slovenskega jezika. Je prijeten, otrokovi starosti primerno opremljen, zanimivo ilustriran (ilustrirala ga je otroška ilustratorica Nada Dellore), skratka, otoku prijazen.

Po Poljaku² bi ga lahko razdelili na naslednje strukturne enote, ki kažejo na upoštevanje sodobnih pravil pri oblikovanju učbenika:

1. Priprava ali uvajanje učenca v nove učne vsebine

Pripravljalno delo je v učbeniku zelo različno zastavljeno, odvisno od učne teme, ki jo obravnava. Učenec na uvajalni stopnji kaj opazuje, pove, pripoveduje, si ogleda, primerja, izbere, pobarva, nariše.

2. Obdelava novih učnih vsebin za pridobivanje znanja

To je najpomembnejši korak, avtor mora učbenik skrbno didaktično oblikovati.

Učenec v tem delu spoznava novo učno snov po navodilih tipa: preberi, poišči, označi, prečrtaj, obkroži, podčrtaj, razvrsti, zapomni si, vstavi, vpiši, napiši.

3. Urjenje za pridobivanje sposobnosti

Ta sestavina temelji predvsem na funkcionalni nalogi pouka, učenca želi usposobiti za reševanje različnih nalog in ga pripeljati do tako imenovanega uporabnega znanja. Nalogo sestavlja stalno število dejavnosti z različnih področij: zaznavnih, praktičnih, izraznih in miselnih. Sem spadajo naloge z naslednjimi navodili: razmisli in poveži, razvrsti, igray se, zapoj, izreži, nalepi, pobarvaj, nariši, prepriši, dopolni.

4. Ponavljanje vsebin za trajnost usvojenega znanja in preverjanje dosežkov

Tu bi omenila težavnostno različne jezikovne vaje. Diferenciacija je v učbeniku izpeljana na zanimiv način, ki je otroku blizu in ga spodbuja, da sega tudi po težjih nalog. Težavnostne stopnje so: lahko, srednje lahko, težko, in sicer tako, da je nagrada za vsako rešeno nalogo bombonček, če je naloga težja, sta nagrada dva bombončka, težke naloge pa imajo za nagrado tri bombončke.

V učbenik so uvrščene tudi otroške pesmice z notnim zapisom, tako da se približuje sodobnim oblikam poučevanja, ki povezano obravnavajo več učnih področij.

Pohvalno je tudi to, da avtorica otroke na snov, ki je pomembna in ki si jo morajo še posebej dobro zapomniti, opozori z oznako: zapomni si!

Na začetnih straneh učbenika otrokom predstavi legendo navodil, ki je tudi slikovno opremljena.

V osnovi je učbenik zasnovan predvsem na sporočanju.

Zajame več sporazumevalnih tem in področij: trgovina, poklici, jedilnik, jedi, pribor, posoda, vreme, barve, živali (domače, gozdne, morske), rastline, sadeži, koledar, dnevi v tednu, letni časi, ura, čas, glasba, glasbila, obleka, šola.

Učenci se naučijo tudi temeljnih oblik pisnega sporočanja: oblikovanje opozoril, pisanje pisma dedku Mrazu, pisanje razglednic. Poudarjeno je vsakdanje sporazumevanje, na primer pozdravljanje, pogovor v trgovini, na tržnici...

¹ Raziskava je bila opravljena v okviru diplomske naloge Barbare Baloh: *Položaj slovenščine pri italijanski narodnostni skupnosti v slovenski Istri*. Zajela je območje občin Izola, Koper in Piran v letu 1992/93.

² Vladimir Poljak: *Didaktično oblikovanje učbenikov in priročnikov*, DZS, Ljubljana, 1983.

V okviru glasoslovja so v učbeniku poudarjeni predvsem tisti pojavi, ki italijanskim govorcem pri učenju slovenščine povzročajo največje težave, na primer pisanje dvočrkij *lj* in *nj*; tu sledi kontrastivna primerjava z italijanskim zapisovanjem.

V okviru oblikoslovne ravnine učbenik zajame problematiko besednih vrst:

- glagol: spregatve v sedanjiku, prihodnjiku in pretekliku;
- samostalnik: sklanjanje samostalnikov v ednini, dvojini in množini, spol;
- osebni zaimek: spol, sklon, število;
- pridevnik: ujemanje s samostalnikom v spolu, sklonu in številu, pridevnik kot povedkovo določilo;
- glavni in vrstilni števnik.

Učbenik poudarja razliko med izgovarjavo in zapisom pri premenah po prilikovanju, kar je za italijanskega govorca posebno težavno:

samostalnik: *glas, glasba*
 pridevnik: *glasbeni, glasbeno*
 prislov: *na glas, glasno*

Pogosta napaka, ki jo opazimo pri italijanskih govoricah, je neustrezna raba slovenskih sklonov, zato učbenik tej problematiki posveča posebno pozornost.

Poleg tvorbe vprašalnih stavkov z vprašalnica mi *kaj, kam, kje*, tvorjenja vprašanj za razmerje vzrok-posledica (*Zakaj..., Ker...*), se učbenik v

okviru skladenjske ravnine ukvarja predvsem z rabo sklonov in pri tem izpostavlja rabo tožilnika (na primer: *Na tržnici imajo* (koga ali kaj?), *Oblekel sem* (koga ali kaj?)) in zanikanega rodilnika (na primer: *Na tržnici nimajo* (koga ali česa?), *Nisem oblekel* (koga ali česa?)).

V okviru besedotvorne ravnine učbenik obravnava tvorbo neologizmov in izpeljavo glagolov iz medmetov (na primer *driin-zvoni*), poleg frazeloške problematike pa bi omenila še iskanje sopomenk in protipomenk različnim besednim vrstam.

Eden izmed pglavitnih ciljev po učnem načrtu za osnovne šole z italijanskim učnim jezikom je, da učenci po končani osnovnošolski obveznosti obvladajo predvsem osnovno besedišče slovenskega knjižnega jezika in so pripravljeni za vsakdanje sorazumevanje v slovenskem jeziku.

Učbenik *Veselo v slovenščino* je torej usklajen s cilji učnega načrta, otroku pa je vsekakor blizu, saj je urejen njegovi starosti ustrezno. Primeren in zanimiv je tudi za učence tretjega in četrtega razreda, učitelju pa je lahko v veliko pomoč pri obnavljanju že obdelane učne snovi.

Zasnova in realizacija didaktičnega kompleta *Veselo v slovenščino* je za dvojezično področje izredno pomembna, saj skuša italijansko govorečim otrokom na zanimiv način približati slovenski jezik in kulturo.

Avtorici za opravljeno delo iskreno čestitam.

Barbara Baloh

Izola